

Кадемія Майя

*доцент кафедри інноваційних та
інформаційних технологій в освіті*

*Вінницький державний
педагогічний університет*

імені Михайла Коцюбинського

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЙ)

У статті розглядаються підходи щодо визначення понять «компетенції», «компетентність», «компетентнісний підхід», «інформаційно-технологічна компетентність». На їх основі мотивується необхідність вирішення питань інформаційно-технологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання шляхом її реалізації у вищих педагогічних навчальних закладах, а також виділяється професійна компетентність і умови, необхідні для її формування в учителів трудового навчання в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: *компетентність, компетентний учитель, компетентнісний підхід, інформаційно-технологічна компетентність, професійна педагогічна компетентність.*

В статье рассмотрены подходы к определению понятий «компетенции», «компетентность», «компетентностный подход», «информационно-технологическая компетентность». На их основе мотивируется необходимость решения вопросов информационно-технологической компетенции будущих учителей трудового обучения путем ее реализации в высших педагогических учебных заведениях, а также выделяется профессиональная компетентность и условия, необходимые для ее формирования в учителей трудового обучения в условиях информационного общества.

Ключевые слова: *компетентность, компетентный учитель, компетентностный подход, информационно-технологическая компетентность, профессиональная педагогическая компетентность.*

In the article we considered the approaches to definition of such notions as «competence», «competency», «competent approach», «informational-technological competence» and on their basis we motivated the necessity of decision of problem of

informational-technological competence of future labour-training teachers by means of its realization in higher pedagogical educational institutions and determined professional competency and conditions which are necessary for its formation in conditions of informational society.

Key words: *competency, competent teacher, competence approach, informational-technological competency, professional pedagogical competency.*

Однією з актуальних проблем нинішньої освіти як і завжди, є проблема підвищення її якості. Розв'язання цієї проблеми пов'язане з розширенням інформаційного, технологічного освітнього простору в системі неперервної освіти. Інтеграція України в європейський освітній простір, зміна парадигми освіти, формування нової моделі загострює увагу на питаннях якості підготовки кадрів, зокрема педагогічних, яким притаманний творчий стиль мислення, діяльності, здатний здійснювати інноваційні перетворення та процеси.

У зв'язку з цим особливої актуальності загострення набуває проблема вдосконалення підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, оскільки від його знань, умінь, культури, педагогічної діяльності залежить рівень освіченості та виховання учнів.

Сучасна школа конче потребує вчителя, який творчо мислить, досліджує процеси та явища, професійно компетентнісного, володіючого сучасними технологіями навчання та виховання.

З метою досягнення високого рівня навчально-практичної підготовки студентів у навчальному процесі необхідно забезпечити розв'язання наступних проблем: забезпечити можливості одержання глибоких фундаментальних знань, а також змінити підходи до організації самостійної роботи студентів.

Реформування вищої освіти в Україні об'єктивно потребує розв'язання цілої низки проблем, що зазначені вище. Проте є суперечність між темпом приросту знань та обмеженими можливостями їхнього засвоєння майбутніми педагогами, а також незмінними термінами навчання.

Здійснення компетентнісного підходу в системі вищої педагогічної освіти зумовлює перегляд змісту навчання відповідно до вимог суспільства, європейських стандартів, збереження досвіду підготовки педагогічних працівників на сучасному етапі. Таким чином, знання, вміння та навички, котрі набули студенти в процесі навчання, спрямовані на формування їхньої професійної компетентності як результату навчання.

Тому одним із важливих напрямів у діяльності педагогічного вищого навчального закладу (ПВНЗ) є створення умов для професійно-особистісного розвитку особистості майбутнього вчителя трудового навчання, формування

його професійної компетентності.

Проблема підготовки майбутнього вчителя є об'єктом дослідження вчених: А. Алексюка, І. Зязюна, І. Зимньої, О. Коберника, Т. Ковальова, В. Сидоренка, Л. Тархан, Г. Терещука, А. Хуторського та ін.

Ученими розглядається компетентнісний підхід в освіті як відображення її змісту, що спрямований на вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, компетенцій.

Мета статті полягає у розгляді сутності компетентнісного підходу, його мотивації в підготовці майбутнього вчителя трудового навчання, а також його інформаційно-технологічної компетентності.

Зупинимося на визначенні основних понять: компетентність, інформаційно-технологічна компетентність, компетентнісний підхід та ін.

Компетентність (від лат. *competens* – відповідний, здібний) – глибоке, досконале знання сутті роботи, що виконується, способів і засобів досягнення намічених цілей, а також наявність у людини відповідних умінь і навичок.

Т. Вороніна трактує компетентність як здатність людини адекватно і глибоко розуміти реальність, правильно оцінити ситуацію, в якій доводиться діяти, а також правильно застосовувати свої знання. Фактично, компетентність – це здатність людини вирішувати проблеми [2].

Компетентність – це володіння знаннями, вміннями, що дозволяють висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, думки [1, с. 46].

Інше визначення компетентності наводить Ю. Татур. Компетентність – якість людини, яка завершила освіту певного рівня, що виражається в готовності на її основі до успішної діяльності з урахуванням соціальної значимості та соціальних ризиків, котрі можуть бути з ними пов'язані [10, с. 24].

В. Дьомін наводить таке визначення компетентності: це рівень умінь особистості, котрі визначають ступінь відповідності певної компетенції, дозволяючої діяти конструктивно у змінних соціальних умовах [3, с. 35].

За В. Масловим, компетентність – це готовність на професійному рівні виконувати свої посадові та спеціальні обов'язки у відповідності до сучасних теоретичних надбань, кращого досвіду, наближаючись до світових вимог і стандартів [3, с. 38].

Психологи ведуть мову про компетентність як психологічну якість

особистості.

Компетентність фахівця можна представити як комплекс професійних знань, умінь, відносин, професійних якостей особистості [9, с. 39].

Інформаційно-технологічна компетентність (ІТК) людини виражається в її здібності та інтересі працювати з інформацією, орієнтуватися в її невичерпних потоках, уміннях одержувати інформацію з різних джерел, користуватися різними її носіями [7].

На думку О. Зайцевої, інформаційно-технологічна компетентність – це складний індивідуально-психологічний стан, що досягається в результаті інтеграції теоретичних знань і практичних умінь працювати з інформацією різних видів, використовуючи нові інформаційні технології. Інформаційний компонент у професійній діяльності вчителя за рішенням будь-якого педагогічного завдання становить сукупність цінностей, знань, умінь, керуючись якими він визначає мету своєї роботи, здійснює діагностику рівня і стану об'єкта, що проектується; відбирає зміст і педагогічні технології, адекватні плановому результату, оцінює якість результату [4].

Як свідчать дослідження І. Зимньої, в аналізі суті компетентнісного підходу стосовно поняття компетентності вчителя виділяють такі складові його особистості, що підходять учителю трудового навчання:

- комунікативна;
- здоров'язберігаюча;
- ціннісно-змістовна;
- предметно-діяльнісна;
- соціальна;
- інформаційно-технологічна [5].

Більш детально зупинимося на інформаційній компетентності в підготовці вчителя технологій як однієї з важливих складових кваліфікованого фахівця. Розглянута характеристика передбачає:

- володіння педагогом навичками роботи з комп'ютером;
- здатність знаходити та представляти потрібну інформацію;
- потребу в більш глибокому вивченні питань техніки та технологій;
- розв'язання задач різного технологічного характеру.

У підготовці майбутніх вчителів трудового навчання за напрямом підготовки: «Технологічна освіта» за спеціалізацією «Інформаційні технології», освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр, кваліфікація фахівця: «бакалавр педагогічної освіти, вчитель трудового навчання» значна увага приділяється вивченню дисциплін:

1. Інформатика.
2. Алгоритмічні мови програмування.
3. Спеціальна інформатика.
4. Комп'ютерний дизайн.
5. Мультимедійні засоби навчання.
6. Методика застосування комп'ютерної техніки у викладанні загальноосвітніх дисциплін.

Для цих дисциплін нами були розроблені електронні навчально-методичні комплекси (ЕНМК), за допомогою яких здійснюється реалізація формування відповідних складових компетентності.

Електронний навчально-методичний комплекс – дидактична система, в якій з метою створення умов для педагогічної активності інформаційної взаємодії між викладачами та студентами інтегруються прикладні програмні продукти, бази даних, а також інші дидактичні засоби і методичні матеріали, що забезпечують та підтримують навчальний процес [6, с. 55].

ЕНМК складається з таких складових:

- анотація;
- методичні рекомендації для викладача та користувача;
- навчальна програма;
- тематичний план;
- робоча програма;
- електронний навчальний посібник;
- курс лекцій;
- лабораторні або практичні роботи;
- тести;
- самостійні роботи;
- контрольні роботи;
- творчі завдання;
- тематика курсових робіт;
- зразки виконання студентських робіт;
- критерії оцінювання робіт студентів;
- рекомендована література, ресурси Інтернет.

Ефективне формування інформаційно-технологічної компетентності може бути здійснене за допомогою різних методичних матеріалів: творчі завдання, віртуальний лабораторний комплекс, комп'ютерне моделювання, комп'ютерні навчальні програми [2; 3; 4], навчальні посібники та навчальні методичні комплекси, методичні рекомендації для написання курсових і кваліфікаційних робіт.

Творчі завдання мають структуру, що забезпечує розроблення тем за двома основними напрямками – вивчення загальних уявлень з відповідної

проблеми або створення конкретних об'єктів. Їх використання дає можливість розвитку конкретно-наукових уявлень у студентів, формує вміння узагальнювати одержані результати.

Аналізуючи поняття «компетентність», наголосимо, що компетентність – це вимога чи норма до освітньої підготовки майбутнього педагога. На основі співставлення думок і поглядів різних учених можна зазначити, що компетентність за відношенням до компетенції виступає як інтегроване поняття, що характеризує людину як суб'єкт, котрий реалізує в практичній діяльності компетенції, якими він володіє.

Як зазначає Л. Тархан, компетенція та компетентність відображають цілісність та інтегративну сутність результату освіти на будь-якому рівні, у будь-якому аспекті [9, с. 9].

А. Хуторський та В. Краєвський розмежовують терміни «компетентність» і «компетенція», пояснюючи, що компетенція – у перекладі з латинської – це коло питань, щодо яких людина обізнана добре, пізнала їх і має певний досвід. Компетентність – це поєднання відповідних знань у визначеній галузі, здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й активно діяти в ній.

У підготовці майбутніх вчителів трудового навчання формування професійної компетентності є головним. Шляхи формування професійної компетентності можуть бути різними. Володіння необхідною сумою професійних знань, умінь та навичок, що визначають сформованість його професійної діяльності, педагогічного спілкування та особистості викладача як носія певних цінностей, визначають як професійно-педагогічну компетентність.

Формування професійної педагогічної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання у ВНЗ здійснюється за трьома напрямками:

- фахова підготовка (професійні та психолого-педагогічні знання);
- соціально-гуманітарна підготовка;
- педагогічна творчість та креативність.

Крім того, складові системи компетентностей в освіті мають ієрархічну структуру, рівні якої складаються з [4, с. 6]:

- ключових компетенцій;
- загальногалузевих компетенцій;
- предметних компетенцій [4, с. 10].

Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх вчителів трудового навчання передбачає формування ключових, загальногалузевих та предметних компетенцій. Зрозуміло, що незалежно від спеціалізації та характеру майбутньої професійної діяльності, будь-який фахівець має володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками, включаючи такі якості, як ініціативність, співпраця, здатність до роботи в колективі, комунікативні здібності, вміння вчитися, оцінювати, логічно

мислити, відбирати і використовувати певну інформацію.

У результаті нашого дослідження встановлено, що компетентність – це інтегрована, комплексна характеристика, що поєднує знання, вміння та навички, здібності і риси особистості, вміння виконувати свої професійні обов'язки. Набуття майбутніми вчителями трудового навчання знань, умінь та навичок є основою формування їхньої професійної компетентності.

Компетентний вчитель трудового навчання має володіти організаторськими, комунікативними, академічними, мовними здібностями; мати нахили до педагогічної, творчої діяльності, володінням робітничою професією; має вирішувати проблеми і задачі соціальної діяльності та системою умінь, що їх відображають:

- гностичні;
- проєктивні;
- конструктивні;
- організаційні;
- комунікативні;
- особистісні.

Виробничі функції:

- виховні;
- розвиваючі;
- плануючі;
- контролюючі;
- виробничі;
- діагностичні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безрукова В.С. Педагогика. Проектная педагогика : учебное пособие для инженерно-педагогических институтов и индустриально-педагогических техникумов / В.С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 344 с.
2. Воронина Т.П. Образование в эпоху новых информационных технологий (методологические аспекты). [Текст] / Т.П. Воронина [и др.]. – М. : «Информатика», 1995. – 220 с.
3. Демин В.А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды / В.А. Демин // Мониторинг образовательного процесса. – 2000. – № 4. – С. 35–37.
4. Зайцева О.Б. Информационная компетентность учителя образовательной области «Технология» / О.Б. Зайцева // Педагогика. – № 4. – 2004. – С. 17–23.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И.А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
6. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / [уклад. М.Ю. Кадемія]. – Львів : Вид-во

- «СПОЛОМ», 2009. – 260 с.
7. Морозова Н.А. Информационно-технологическая компетентность студентов в контексте качества подготовки специалистов и ее отражение в ГОС ВПО. Проблемы качества образования. Книга 2. Ключевые социальные компетентности студента / Материалы XIV Всероссийского совещания. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 101 с.
  8. Пометун О.І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів / О.І. Пометун. – К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій, 2004. – 10 с.
  9. Тархан Л.З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты : монография / Л.З. Тархан. – Симферополь : КРП «Издательство» Крымчпедгиз», 2008. – 424 с.